

НОВА
УКРАЇНЬСЬКА ШКОЛА

Ірина Жаркова
Лариса Мечник

Я досліджую світ

Робочий зошит

Частина 1

3
клас

Схвалено для використання
у загальноосвітніх навчальних закладах

До підручника
Т. Гільберг та ін.
за програмою О. Савченко

Видавництво

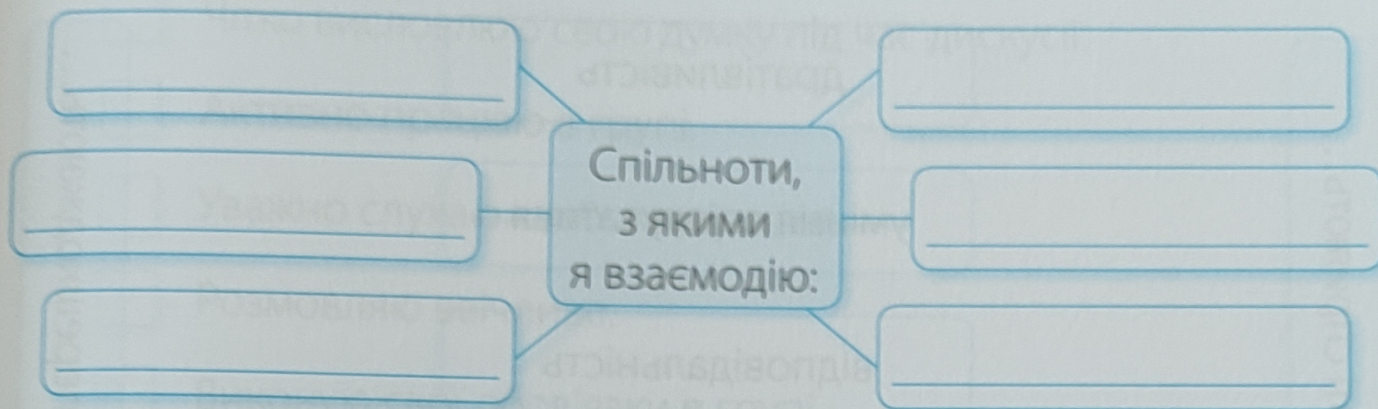

«Підручники
і посібники»

РОЗДІЛ 1. Я І МОЄ ОТОЧЕННЯ

РАЗОМ МИ СИЛЬНІШІ

1. Заповни схему.

2. Познач «+» правила роботи у спільноті, яких дотримуються у твоєму класі.

- Ставляться з повагою одні до одних.
- Спілкуються ввічливо.
- Дякують.
- Заохочують одні до одних.
- Підтримують позитивний настрій під час роботи.
- Доброзичливо ставляться до оточення.
- Замість слова «я» вживають слово «ми».
- Піклуються одні про одних.
- Поважають думку кожного.
- Працюють старанно.
- Розв'язують проблеми мирно.
- Уміють говорити і слухати.
- Відповідають за свої вчинки.
- Допомагають одні одним.

3. З'єднай лініями.

Успішній роботі в спільноті сприяють...

доброзичливість

дратівливість

уміння спілкуватися

відповідальність

лінощі

взаємоповага

упертість

згуртованість

недовіра

Успішній роботі в спільноті перешкоджають...

4. З'єднай частини прислів'їв. Усно поясни їх.

Згода будує,

так і люди до нас.

Один за всіх,

а незгода руйнує.

Як ми до людей,

і всі за одного.

ЯК ЛЮДИ ВЗАЄМОДІЮТЬ У СПІЛЬНОТІ

1. Прочитай і постав «+», якщо ти виконуєш написане.

- Чітко висловлюю свою думку під час дискусії.
- Активно працюю в групі.
- Уважно слухаю своїх товаришів.
- Розмовляю ввічливо.
- Виконую свої обов'язки в групі.
- Поважаю думку всіх співрозмовників.
- Не перериваю, коли хтось висловлює свою думку.
- Люблю працювати в групі.
- Звертаюся до співрозмовників на ім'я.
- Дискутую спокійно, без крику та образливих слів.
- Поступаюся своїми переконаннями, коли інші мають рацію.
- Ділюся з товаришами тим, що потрібне для спільної роботи.

Запиши, скільки в тебе вийшло «+». _____

Проаналізуй, чи вмієш ти працювати в групі. Якщо ні, то поміркуй, що потрібно виправити, і постарайся зробити це якнайшвидше.

2. Запиши відповідь на запитання.

Що тобі потрібно робити, щоб оцінка за вміння працювати в групі стала вищою? _____

ЯК ЗНАЙТИ ДРУЗІВ

1. З'єднай лініями.

Справжній друг / подруга завжди...

дотримує даного слова

ображає

вихваляється

допомагає

підслуховує та підглядає

прислухається до твоєї думки

захищає

псує настрої

відповідає на добро добром

підбиває на погані вчинки

підтримає у важку хвилину

вислухає і дасть пораду

розв'язує суперечки кулаками

привітає зі святом

відвідає під час хвороби

дражниться

Справжній друг / подруга ніколи не...

2. Познач «+», як потрібно діяти, щоб уникнути конфлікту.

1. Якщо сусід по парті на прохання позичити ручку під час уроку відповів відмовою, необхідно:
 - А** образитися і не розмовляти з ним;
 - Б** з'ясувати причину відмови одразу під час уроку;
 - В** з'ясувати причину відмови на перерві.
2. Якщо хтось із однокласників назвав тебе образливим прізвиськом, потрібно:
 - А** накинутися на нього / неї з кулаками;
 - Б** обізвати його / її образливим прізвиськом;
 - В** нагадати, що в тебе є ім'я, а не прізвисько.
3. Якщо хтось із однокласників тебе штовхнув, слід:
 - А** штовхнути його / її у відповідь;
 - Б** розсердитися і наговорити йому / їй грубих слів;
 - В** з'ясувати, чому він / вона так учинив / учинила, можливо, це сталося ненароком.
4. Якщо друг / подруга буде сперечатися, що фільм, який тобі не сподобався, насправді цікавий, варто:
 - А** сперечатися й доводити свою думку;
 - Б** образитися на нього / неї;
 - В** спокійно пояснити, чому не сподобався фільм.
5. Якщо ти образив / образила друга чи подругу, потрібно:
 - А** зробити вигляд, що нічого не сталося;
 - Б** чекати, поки друг чи подруга забудуть про образу;
 - В** негайно попросити вибачення.

ЯКІ В ДІТЕЙ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ

1. Познач відповідними буквами, де права, а де обов'язки дитини.

П

Права

О

Обов'язки

- Сумлінно навчатися і активно працювати на уроках.
- Відпочивати на дозвіллі.
- Отримувати інформацію з різноманітних джерел.
- Дотримуватися здорового способу життя.
- Здобувати освіту.
- Допомогати людям.
- Вільно висловлювати свою думку.
- Повноцінно харчуватися.
- Увічливо спілкуватися.
- Отримувати медичну допомогу.
- Поважати і любити своє оточення.
- Не ображати і не принижувати гідності людини.
- Дотримуватися правил особистої гігієни.
- Розвивати свої здібності.
- Дотримуватися правил поведінки в школі.
- Вільно спілкуватися.
- Дотримувати правил мовного етикету.

2. З'єднай лініями обов'язки дитини з їх тлумаченнями.

Поважати і любити своє оточення означає...

споживати корисні продукти, поважати працю кухарів.

Не принижувати гідності кожної людини означає...

ставитися до них так, як би ви хотіли, щоб ставилися до вас.

Бути толерантними до людей означає...

поважати, допомагати людям, бути терплячими до людей.

Дотримуватися режиму харчування означає...

старанно виконувати домашні завдання, готуватися самотужки.

Давати можливість кожному висловлювати свої думки означає...

поводитися так, щоб своєю поведінкою не порушувати прав інших людей.

Дотримуватися правил мовного етикету означає...

не нав'язувати своїх поглядів іншим, якщо вони з ними не згодні.

Сумлінно навчатись, активно працювати на уроках означає...

коректно і тактовно висловлювати свої думки.

ЧИ ВСІ ЛЮДИ РІВНІ. ЩО ТАКЕ СПРАВЕДЛИВІСТЬ

1. Допиши речення.

Усі люди різні, вони відрізняються зростом, _____

Усі люди рівні, тому що вони мають рівні права, _____

2. Прочитай і постав «+», якщо ти виконуєш написане.

- Ставлюся до всіх однаково.
- Завжди дію за правилами.
- Кажу правду, не обманюю.
- Ділюся порівну.
- Не ображаюся, коли програю в змаганнях.
- Погоджуюся, коли роблять слушне зауваження
- Відповідаю добром на добро.
- Поважаю права інших людей.
- Не намагаюся «відплатити» за образу.
- Допмагаю, якщо хтось потребує допомоги.
- Приязно ставлюся до оточення, нікого не ображаю.
- Не з'ясовую стосунки за допомогою бійки.

Запиши, скільки в тебе вийшло «+». _____

Проаналізуй, чи можна назвати тебе справедливою людиною. Якщо ні, то поміркуй, що потрібно виправити, і постарайся зробити це якнайшвидше.

ЧОМУ ЛЮДИНІ ПОТРІБЕН ОСОБИСТИЙ ПРОСТІР

1. Познач «+» випадки, коли тобі потрібно сказати категоричне «Ні!».

- Тобі пропонують закурити цигарку.
- Тебе просять прибрати іграшки.
- Незнайомці пропонують покататися на машині.
- Незнайомці пригощають солодощами.
- Тобі пропонують погратися на повір'ї твого дому.
- Тобі пропонують погратися у підвалі твого дому.
- Тебе просять принести з дому цінні речі чи гроші:
- Незнайомці пропонують піти з ними, щоб показати, де розташований потрібний їм будинок.
- Тобі пропонують узяти чужі речі.
- Тебе просять допомогти другові чи подрузі.
- Тобі пропонують погратися з меншими братиком чи сестричкою.
- Тобі пропонують без дозволу батьків піти до водойми, щоб скупатися.
- Тобі пропонують спробувати алкогольний напій.
- Тобі пропонують узяти участь у груповій роботі, щоб виконати завдання.

2. Допиши речення.

У разі потреби для свого захисту я можу звернутися до _____

ЩО ОБ'ЄДНУЄ ЛЮДЕЙ У СУСПІЛЬНІ ГРУПИ

1. Запиши відповіді на запитання.

До яких спільнот ти належиш?

Що об'єднує учнів і учениць твого класу?

2. Заповни таблицю.

Назви професій, у яких люди навчають дітей	Назви професій, у яких люди дбають про здоров'я людей
Назви професій, у яких люди дбають про мир і безпеку	Назви професій, у яких люди рятують людей від катастроф

ЧИ ЗДАТНІ ЛЮДИ ЗМІНЮВАТИ СУСПІЛЬСТВО

1. Заповни таблицю.

Винаходи, які використовують у школі

Винаходи, які використовують у побуті

Винаходи, які дають можливість спілкуватися та передавати інформацію на значні відстані

Винаходи, які дають можливість долати відстані та перевозити вантажі

2. Допиши речення.

Їстівний поліетилен винайшов _____

Рукавичку, що розпізнає мову жестів, винайшли _____

1. Прочитай описи ситуацій. Познач «+» свої дії.

1. Хтось із членів сім'ї звертається з проханням стишити звук телевізора, ти:
 - А** не звертаєш уваги на прохання;
 - Б** стишуєш звук після кількох звернень;
 - В** одразу стишуєш звук телевізора.
2. Коли тобі потрібна допомога дорослих, вони:
 - А** ніколи не мають часу, щоб тобі допомогти;
 - Б** допомагають, коли завершують свої справи;
 - В** одразу тобі допомагають.
3. Дорослі просять тебе доглянути за молодшими братиком чи сестричкою, ти:
 - А** відмовляєшся, покликаючись на зайнятість;
 - Б** ти доглядаєш за ними з примусу, без задоволення;
 - В** залюбки з ними граєшся.
4. Якщо виникає потреба піти в магазин по хліб, то ти:
 - А** відмовляєшся піти;
 - Б** робиш це, коли тебе попросять;
 - В** пропонуєш це зробити без будь-яких прохань.
5. Коли виникає потреба прибрати у квартирі, то:
 - А** прибиранням займається лише хтось із дорослих;
 - Б** прибиранням займаються всі дорослі;
 - В** усі члени сім'ї займаються прибиранням.

2. Полічи позначені літери й заповни таблицю.

Кількість відповідей, позначених літерою		
А —	Б —	В —

Якщо в тебе переважають відповіді з літерою: **А** — стосунки у сім'ї не можна назвати дружніми; **Б** — щоб сім'я була дружною, потрібно покращити стосунки; **В** — у тебе дружна сім'я.

3. Прочитай і постав «+», якщо ти виконуєш написане.

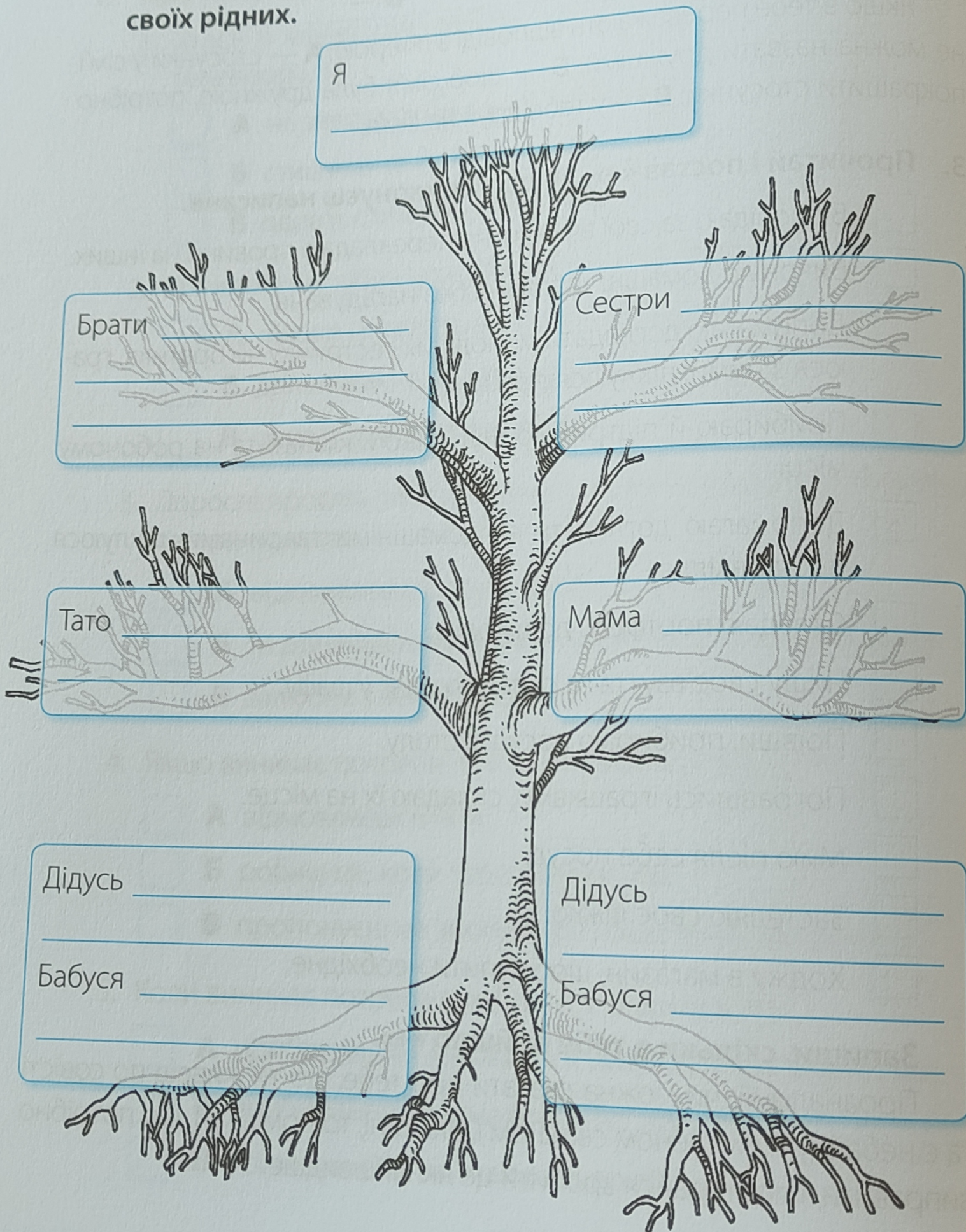
- Відповідаю за свої вчинки, не перекладаю провини на інших.
- Виконую домашні завдання без нагадувань.
- Допмагаю доглядати молодших сестричку чи братика, граюся з ними, піклуюся про них.
- Прибираю й підтримую лад у своїй кімнаті та на робочому місці.
- Допмагаю доглядати за домашніми тваринами, піклуюся про довілля.
- Складаю портфель до школи.
- Чищу своє взуття та складаю одяг у шафу.
- Поївши, прибираю посуд зі столу.
- Погравшись іграшками, складаю їх на місце.
- Мию після себе посуд.
- Застеляю своє ліжко.
- Ходжу в магазин, щоб купити необхідне.

Запиши, скільки в тебе вийшло «+». _____

Проаналізуй, чи можна сказати про тебе, що ти живеш по совісті та є небайдужим членом своєї сім'ї. Якщо ні, то поміркуй, що потрібно виправити, і постарайся зробити це якнайшвидше.

ЩО Я ЗНАЮ ПРО ІСТОРІЮ СВОГО РОДУ

1. Склади своє родовідне дерево. Упиши імена та прізвища своїх рідних.

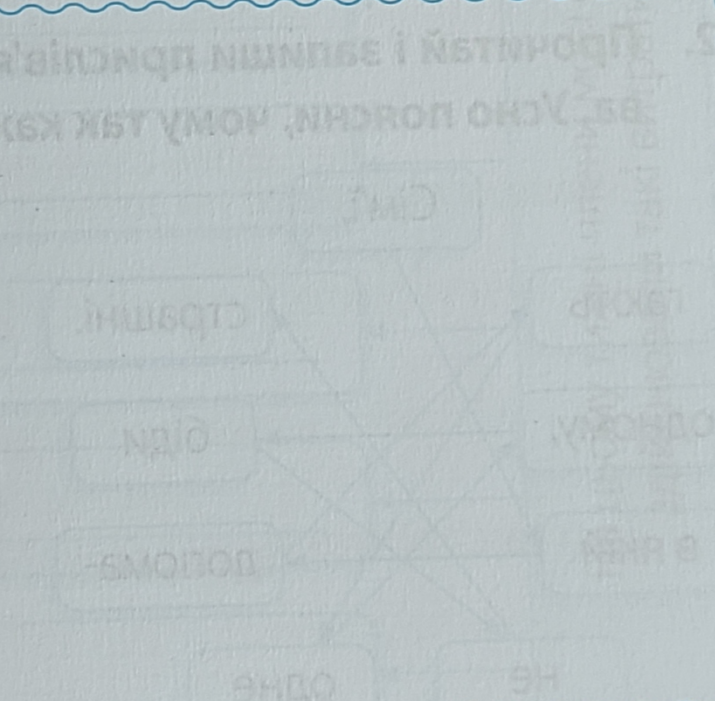
2. Упиши в таблицю перелік традицій і звичаїв своєї сім'ї.

Сімейна традиція чи звичай	Хто запровадив традицію чи звичай

3. Намалюй листівку-привітання до Міжнародного дня сім'ї.

Листівка-привітання до Міжнародного дня сім'ї.

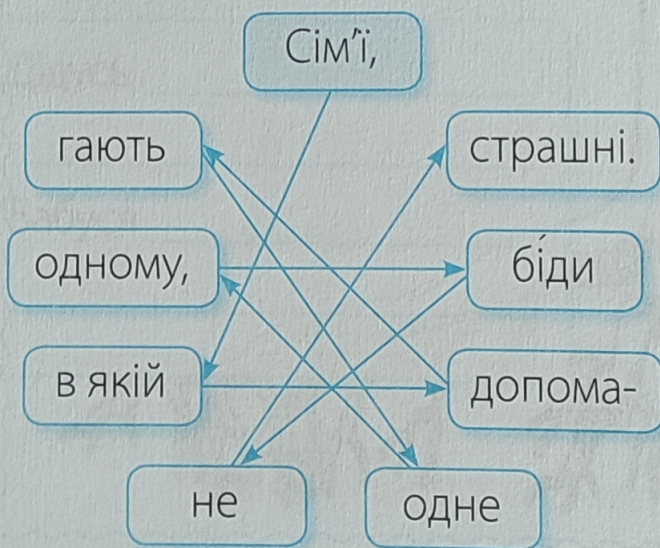
Міжнародний день сім'ї

1. Познач «+», як проводить дозвілля твоя сім'я.

- Гуляємо в парку, відвідуємо атракціони.
- Ходимо в кінотеатр, театр.
- Катаємося на велосипедах.
- Катаємося на лижах чи ковзанах.
- Влаштуємо пікніки на природі.
- Купаємося та засмагаємо біля водойми.
- Ходимо в музеї, на виставки.
- Відвідуємо аквапарк чи басейн.
- Граємо в спортивні ігри.
- Займаємося спортом.
- Переглядаємо телепередачі.
- Граємо в комп'ютерні ігри.
- Читаємо й обговорюємо книги.
- Граємо в настільні ігри.
- Їздимо на екскурсії.

2. Прочитай і запиши прислів'я, починаючи з виділеного слова. Усно поясни, чому так кажуть.

ЩО ТАКЕ СІМЕЙНИЙ ДОБРОБУТ

1. Скориставшись допомогою дорослих членів сім'ї, заповни схеми.

Доходи моєї сім'ї складаються із:

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

На цьому тижні члени моєї сім'ї здійснювали такі витрати:

- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

ЯК ДОСЯГТИ МЕТИ

1. З'єднай лініями.

Риси характеру, які допоможуть досягти мети

- Байдужість
- Наполегливість
- Працьовитість
- Чесність
- Непосидючість
- Нерішучість
- Віра у власні сили
- Лінощі
- Прагнення до знань
- Неуважність
- Зосередженість
- Відповідальність
- Дисциплінованість

Риси характеру, які не сприяють досягненню мети

2. Запиши відповіді на запитання.

Які риси характеру тобі варто розвивати, щоб досягти мети?

Яких рис характеру тобі слід позбутися, щоб досягти мети?

3. Прочитай описи ситуацій. Познач «+» свої дії.

1. Якщо потрібно вимити посуд, я:

- А** роблю це, якщо мене попросять;
- Б** роблю це без нагадування і прохань;
- В** відповідаю, що не маю часу.

2. Відпочивши після обіду, я:

- А** ще граюся, а потім сідаю за уроки;
- Б** одразу сідаю виконувати домашні завдання;
- В** роблю уроки, коли батьки приходять з роботи.

3. У школі дали завдання, яке потрібно виконати до наступного тижня. У цьому разі я:

- А** виконую завдання в останній день;
- Б** виконую завдання, щойно з'являється вільний час;
- В** не встигаю виконати завдання.

4. Якщо в кімнаті брудно, я:

- А** допомагаю дорослим прибирати;
- Б** беруся до прибирання;
- В** чекаю, поки приберуть дорослі.

4. Полічи позначені літери й заповни таблицю.

Кількість відповідей, позначених літерою		
А —	Б —	В —

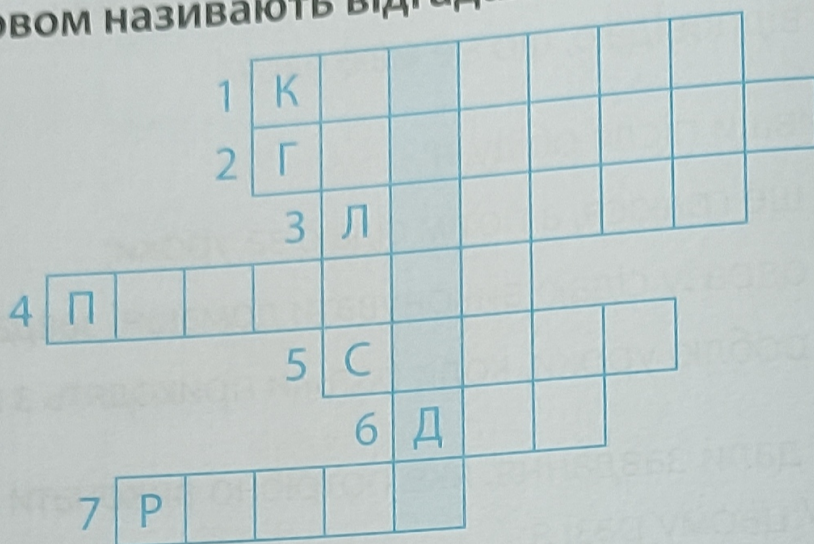
Якщо в тебе найбільше відповідей, позначених літерою:

- А** — ти не досить організована людина;
- Б** — ти організована і працьовита людина;
- В** — тобі не вистачає організованості, її недостатньо для того, щоб досягати успіхів у житті.

РОЗДІЛ 2. Я І ПРИРОДА

ЯК ПРОВЕСТИ СПОСТЕРЕЖЕННЯ

1. Розгадай кросворд. У виділеному стовпчику прочитай, як одним словом називають відгадане.

1. Сидить баба — серед літа в сто сорочечок одіта.
2. Сіренький, моторний, на соняшник сів,
надзьобався добре й далі полетів.
3. В темнім лісі проживає, довгий хвіст пухнастий має,
а як вийде полювати — бережись, мишво хвостата.
4. Де не ступиш — всюди маєш, хоч не бачиш, а вживаєш.
5. Вдень у небі гуляє, а ввечері на землю сідає.
6. З жолудя він проростає, в кроні сил чимало має.
Кабани плоди смакують, люди міць його цінують.
7. Між берегів текла, мороз зміцнів — під скло лягла.

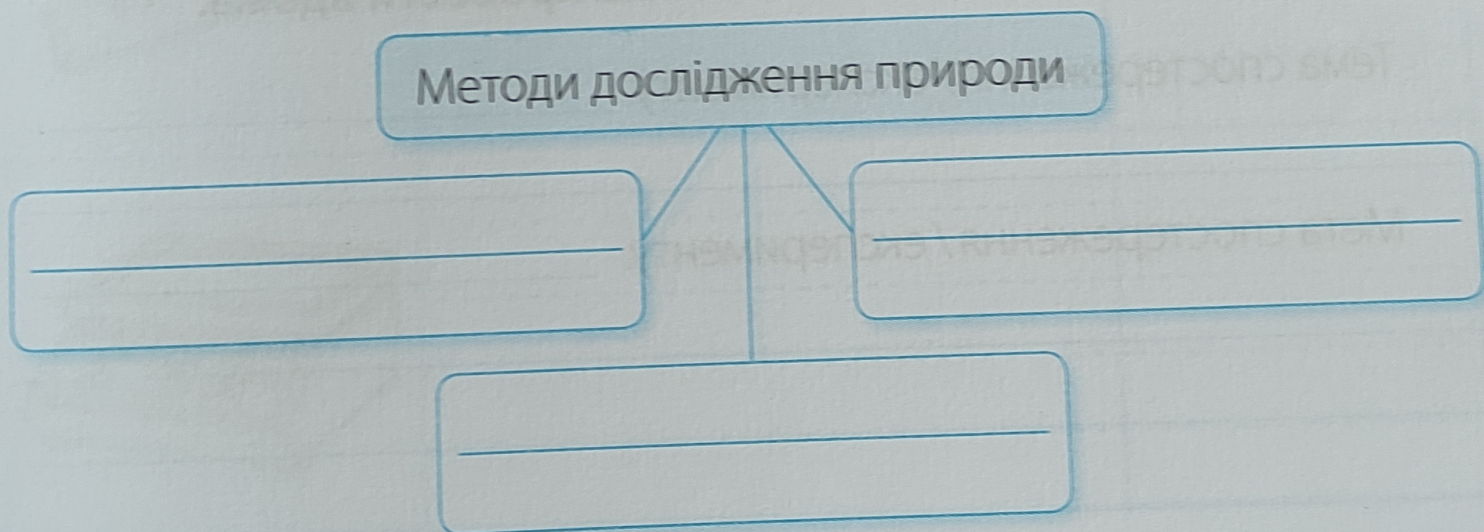
2. Розподіли на групи слова-відгадки (завд. 1). Заповни таблицю.

Жива природа	Нежива природа

3. Познач «+» правильні твердження.

- Між неживою та живою природою немає зв'язків.
- Природа — це все, що існує навколо тебе.
- Природу поділяють на неживу та живу.
- Природа — це частина навколишнього світу.
- Нежива природа є довкіллям, у якому живуть організми.
- Рослини очищають повітря.
- Нежива природа не може існувати без живої.
- Рослини і тварини беруть участь в утворенні ґрунту, з їхніх решток утворюється перегній.
- Жива природа може існувати без неживої.
- Навколишній світ складається з того, що належить до природи, і того, що створила людина.
- Людина не належить до природи.
- Жива природа — це організми (рослини, тварини, люди).
- Нежива природа дає організмам сонячне світло й тепло, воду, повітря, поживні речовини.

4. Заповни схему.

ЯК ПРОВЕСТИ ЕКСПЕРИМЕНТ

1. Познач відповідними буквами, який метод дослідження потрібно використати, щоб отримати відповіді на запитання.

С Спостереження

Д Дослід

- Чи розчиняється у воді олія?
- Чи можуть рослини жити без світла?
- Які предмети притягує магніт?
- Як відбувається розвиток рослини?
- Де різні птахи будують гнізда?
- Що входить до складу ґрунту?
- Як змінюються властивості тіл при нагріванні?
- За якої температури краще проростає насіння?
- З яких хмар випадають опади?
- Як змінюється твій зріст і маса тіла?
- Які птахи прилітають узимку до годівнички?
- Глина чи пісок краще пропускають воду?
- Як пересувається дощовий черв'як?

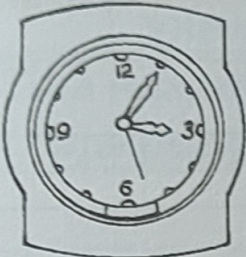
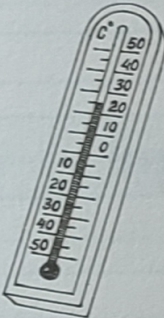
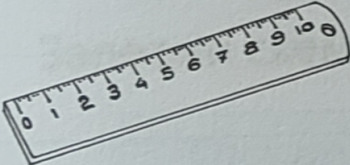
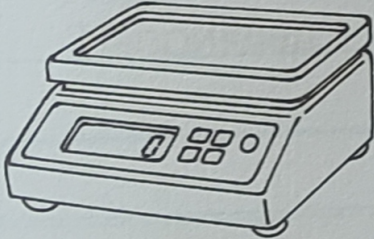
2. Подумайте, обговоріть з дорослими й запишіть, який експеримент або спостереження можна провести вдома.

Тема спостереження / експерименту. _____

Мета спостереження / експерименту. _____

ЯК ПРОВЕСТИ ВИМІРЮВАННЯ

1. Заповни таблицю за зразком.

Зображення приладу	Назва і призначення приладу	Одиниця вимірювання
	<p>Секундомір — це прилад для вимірювання часу з точністю до секунди.</p>	<p>Секунда</p>
	<p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>
	<p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>
	<p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>
	<p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>	<p>-----</p> <p>-----</p> <p>-----</p>

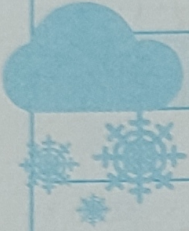
ЯКИМИ БУВАЮТЬ ЯВИЩА ПРИРОДИ

1. Упиши в таблицю сезонні явища природи.

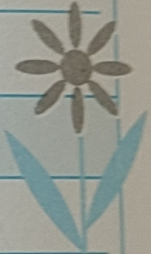
Явища природи, які відбуваються восени

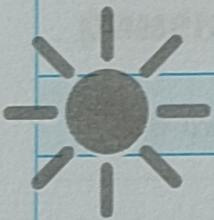
Явища природи, які відбуваються взимку

Явища природи, які відбуваються навесні

Явища природи, які відбуваються влітку

ЯКІ ТІЛА НАС ОТОЧУЮТЬ І З ЧОГО ВОНИ СКЛАДАЮТЬСЯ

1. Допиши речення.

Усе живе та неживе, що _____

Речовина — це _____

2. Розподіли на групи назви тіл, які тобі траплялися під час прогулянки. Заповни таблицю.

Тіла неживої природи	Тіла живої природи	Рукотворні тіла

3. Заповни схему.

Тіла природи перебувають у таких станах:

Наприклад:

Наприклад:

Наприклад:

4. З'єднай лініями.

Тверді тіла...

легко змінюють форму та об'єм.

Рідкі тіла...

мають власну форму та об'єм. Вони можуть бути крихкими, пластичними, пружними.

Газоподібні тіла...

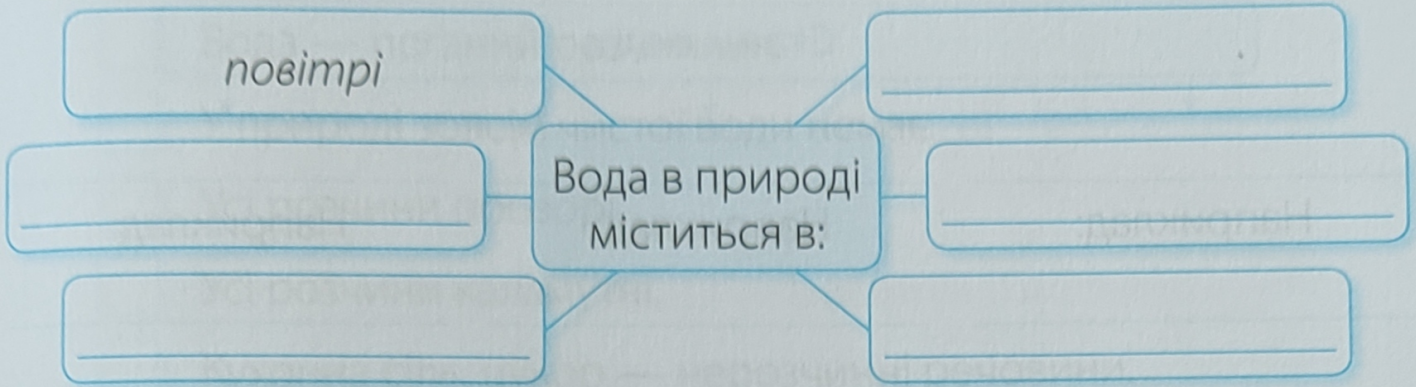
не мають власної форми, але мають власний об'єм. Їм властива текучість.

5. Заповни таблицю за зразком.

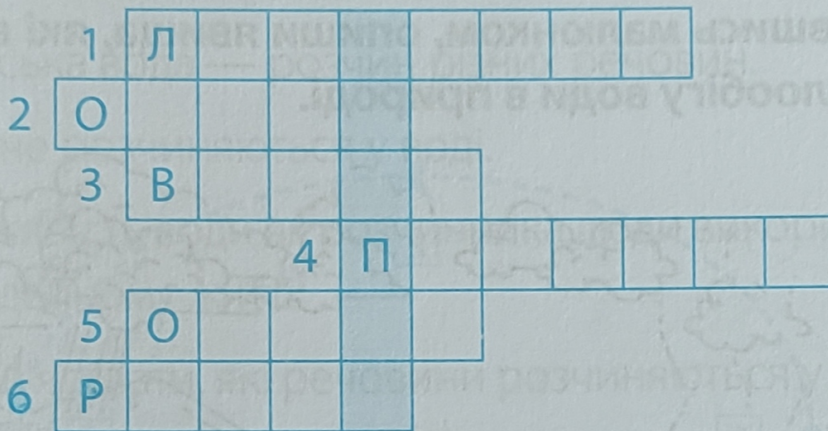
Назва речовини	Назва тіл, виготовлених з речовини
Скло	Склянка, банка, віконна шибка, ваза, дзеркало, лампочка.

ДЕ ХОВАЄТЬСЯ ВОДА

1. Доповни схему.

2. Розгадай кросворд. У виділеному стовпчику прочитай назву найдовшої річки України.

1. Велике сховище прісної води на Землі.
2. Увесь водний простір земної кулі за межами суходолу.
3. Місце, де річка бере початок.
4. Річка, яка впадає в іншу річку.
5. Западина, заповнена водою.
6. Місце, по якому протікає річка.

3. Запиши відповіді на запитання.

У яких тілах природи міститься вода? _____

Які водойми є там, де ти живеш? _____

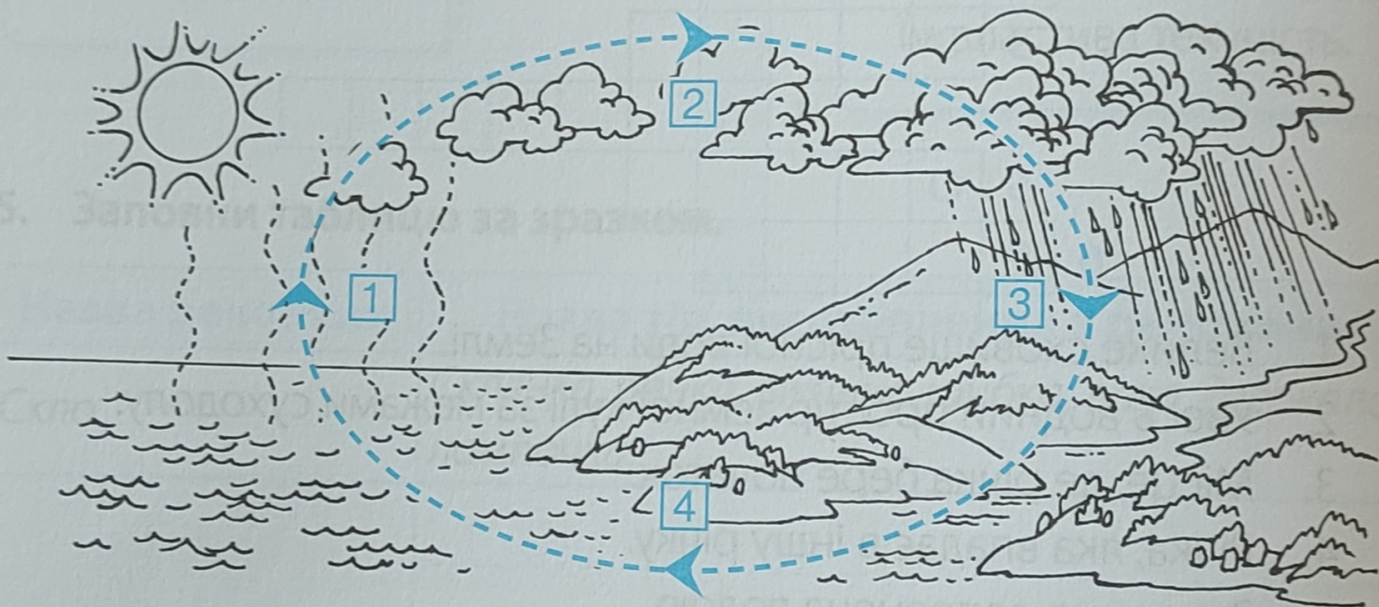
ЯКІ ВЛАСТИВОСТІ МАЄ ВОДА

1. Заповни схему.

Стани води

Наприклад:	Наприклад:	Наприклад:

2. Скориставшись малюнком, опиши явища, які відбуваються під час колообігу води в природі.

1. Завдяки сонячному теплу вода випаровується з поверхні водойм і суходолу. Водяна пара легка, вона піднімається вгору.

2. _____

3. _____

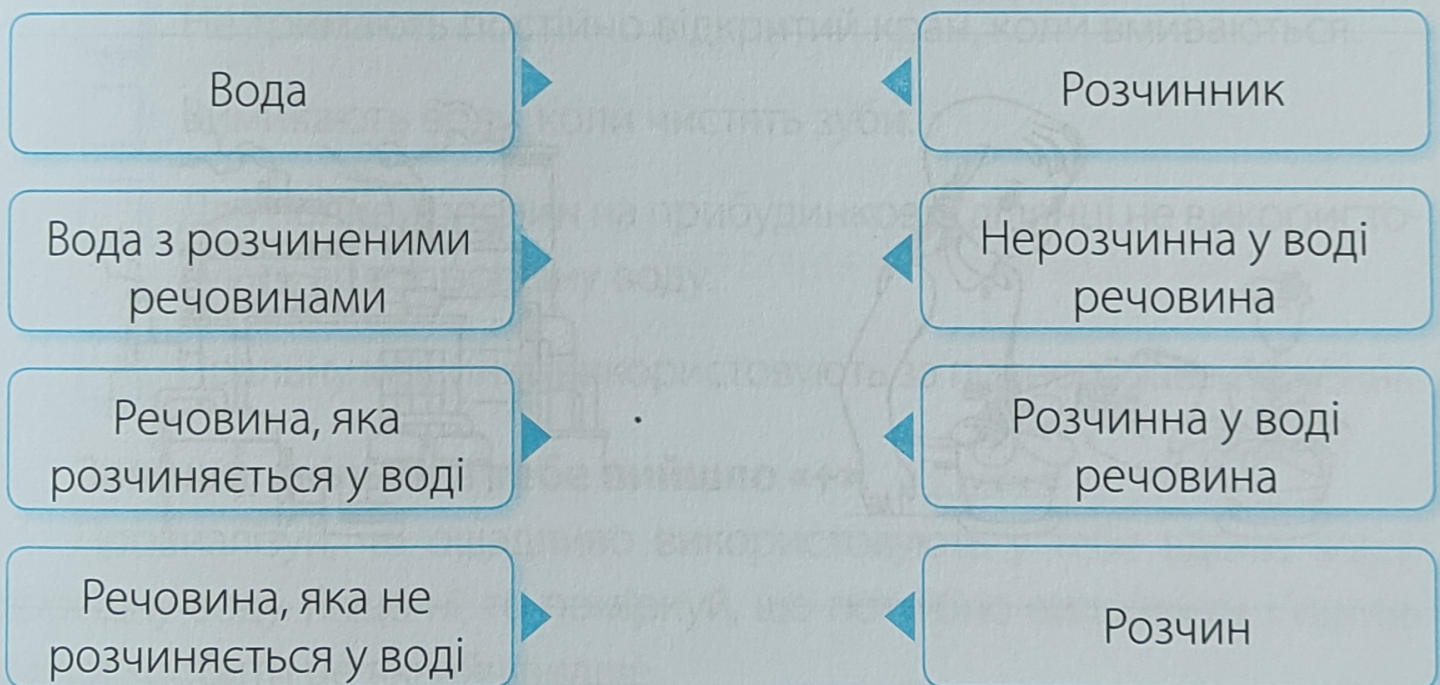
4. _____

ЯКІ РЕЧОВИНИ РОЗЧИНЯЮТЬСЯ У ВОДІ

1. Познач «+» правильні твердження.

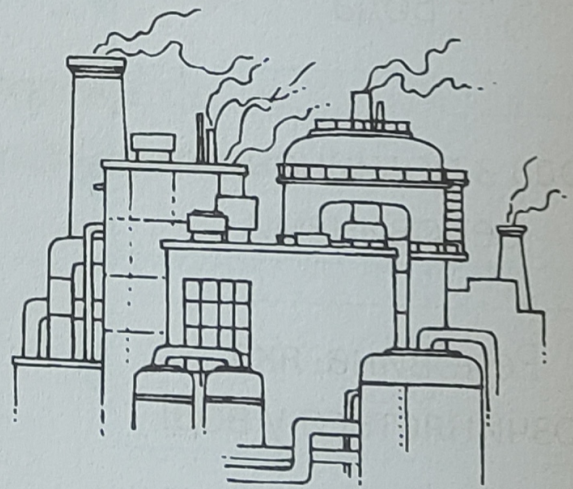
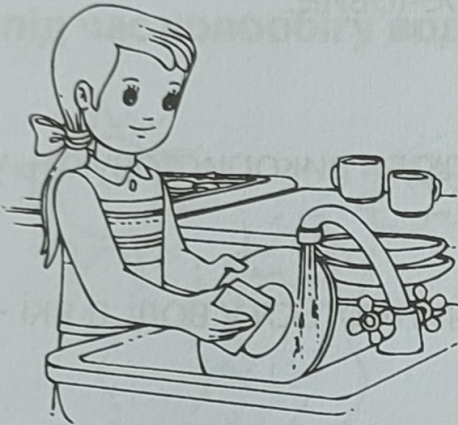
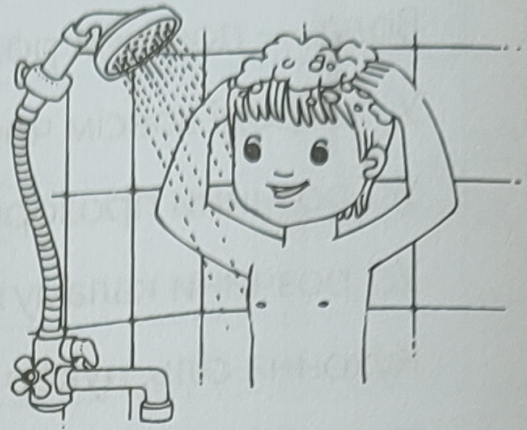
- Вода — поганий розчинник.
- У природі зовсім чистої води немає.
- Усі розчини прозорі.
- Усі розчини каламутні.
- Кухонна сіль, цукор — нерозчинні речовини.
- Пісок, крейда, крохмаль — нерозчинні речовини.
- Вода — добрий розчинник.
- Морська вода — розчин різних речовин.
- Газу не розчиняються у воді.
- Властивість води як розчинника люди використовують у повсякденному житті.
- Щоб з'ясувати, які речовини розчиняються у воді, а які — ні, потрібно провести досліди.

2. З'єднай лініями.

ЧОМУ ВОДА ПОТРЕБУЄ ОХОРОНИ

1. Підпиши, для чого людина використовує воду в побуті.

2. Допиши речення.

Основними джерелами забруднення води є: _____

3. Прочитай і постав «+», якщо ти виконуєш написане.

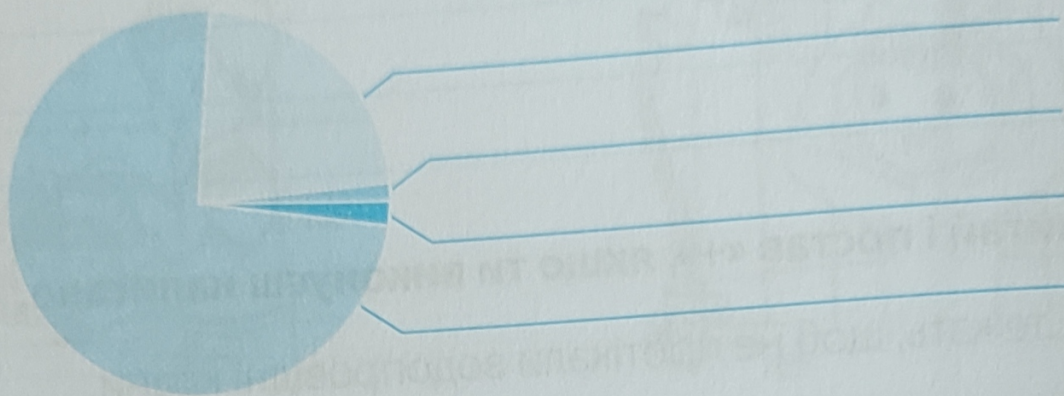
- Стежать, щоб не протікали водопровідні крани.
- Стежать, щоб не протікав зливний бачок у туалеті.
- Використовують у туалеті зливний бачок із двома кнопками.
- Приймають душ не довше 5 хвилин.
- Вимикають воду в душі, коли миють голову чи намилюють тіло.
- Рідко приймають ванну.
- Посуд миють у посудомийній машині.
- Продукти миють у посуді, а не під проточною водою.
- Не тримають постійно відкритий кран, коли вмиваються.
- Вимикають воду, коли чистять зуби.
- Для поливу рослин на прибудинковій ділянці не використовують водопровідну воду.
- Пральну машинку використовують за повного завантаження.

Запиши, скільки в тебе вийшло «+». _____

Проаналізуй, чи ощадливо використовують у тебе вдома водопровідну воду. Якщо ні, то поміркуй, що потрібно виправити, і постарайся зробити це якнайшвидше.

ЯКА РОЛЬ ПОВІТРЯ У ПРИРОДІ

1. Запиши у схемі назви складників повітря.

2. З'єднай лініями.

Кисень

Газ, який усі організми вбирають з повітря під час дихання

Газ, який усі організми виділяють у повітря під час дихання

Газ, який рослини поглинають з повітря під час живлення

Газ, який рослини виділяють у повітря під час живлення

Вуглекислий газ

3. Запиши відповіді на запитання.

Чому кількість кисню і вуглекислого газу в повітрі майже не змінюється? _____

Звідки в повітрі беруться такі домішки, як пил, сажа, дим? _____

ЯКІ ВЛАСТИВОСТІ МАЄ ПОВІТРЯ

1. Упиши в таблицю властивості повітря.

Властивість	Повітря
Стан	
Прозорість	
Колір	
Запах	
Зміни під час нагрівання	
Зміни під час охолодження	
Легше чи важче за воду	
Здатність стискатися	
Пружність	
Здатність проводити тепло	

2. З'єднай лініями.

Над суходолом

Удень повітря швидко нагрівається

Удень повітря повільно нагрівається

Уночі повітря повільно охолоджується

Уночі повітря швидко охолоджується

Над водною поверхнею

ЧОМУ ПОВІТРЯ ПОТРЕБУЄ ОХОРОНИ

1. Прочитай і постав «+», якщо ти виконуєш написане.

- Будинок розміщений далеко від промислових підприємств.
- Поблизу будинку не проходить вулиця із жвавим автомобільним рухом.
- Поблизу будинку не ведеться будівництво.
- Поблизу будинку ростуть дерева та інші рослини.
- Тварини, які живуть у домі, не забруднюють повітря своєю шерстю чи пір'ям.
- У квартирі (чи будинку) проведений ремонт.
- У квартирі є кімнатні рослини.
- Не використовують шкідливих засобів побутової хімії та освіжувачів повітря.
- Щотижня роблять прибирання усєї квартири від бруду та пилу.
- Щодня роблять удома вологе прибирання підлоги в місцях, які найбільше забруднюються.
- Усі члени сім'ї переодягаються в домашній одяг, коли приходять додому.
- Усі члени сім'ї носять удома змінне взуття.

Запиши, скільки в тебе вийшло «+». _____

Проаналізуй, чи достатньо роблять у тебе вдома для того, щоб повітря в оселі було чистим. Якщо ні, то поміркуй, що потрібно виправити, і постарайся зробити це якнайшвидше.

ЩО ТАКЕ ГІРСЬКІ ПОРОДИ

1. Запиши відповідь на запитання.

Якими властивостями відрізняються між собою гірські породи?

2. Заповни схему.

Гірські породи перебувають у таких станах:

Наприклад:

Наприклад:

Наприклад:

3. Розгадай кросворд «Геолог» і запиши відповідь на запитання.

1. Корисна копалина, з якої виготовляють цеглу, посуд.

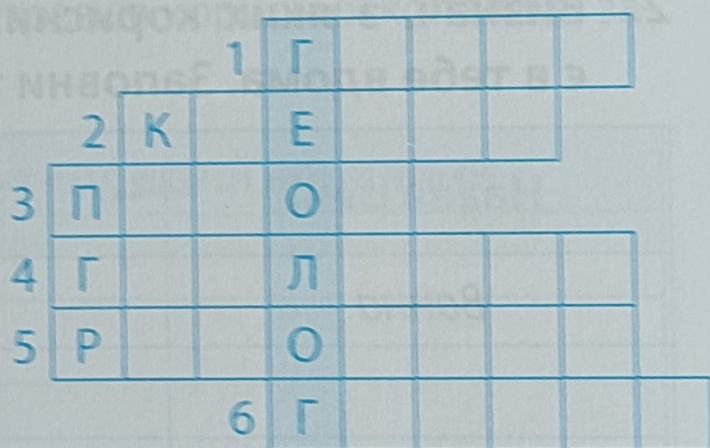
2. Корисна копалина білого кольору, якою пишуть на класній дошці.

3. Корисна копалина, з якої виробляють скло.

4. Наука про Землю.

5. Місце, де зосереджена значна кількість корисних копалин.

6. Дуже тверда та міцна корисна копалина, яку використовують у будівництві.

Чим займаються геологи?

ЯК ДОБУВАЮТЬ КОРИСНІ КОПАЛИНИ

1. З'єднай лініями.

У кар'єрах
добувають

У шахтах
добувають

Зі свердловин
добувають

кам'яне вугілля

торф

нафту

природний газ

пісок

кам'яну сіль

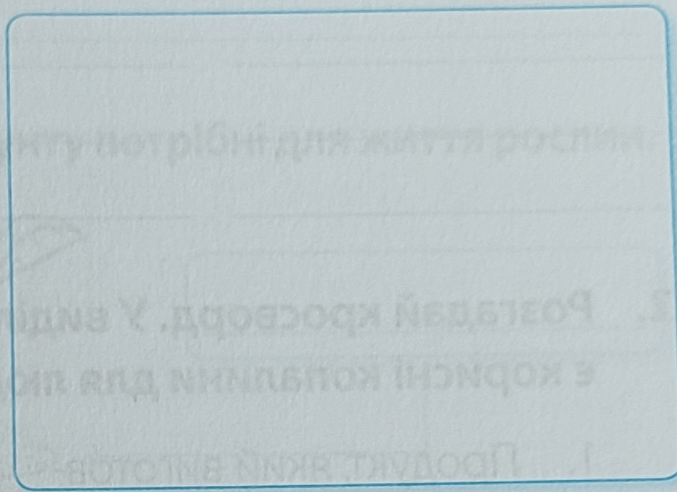
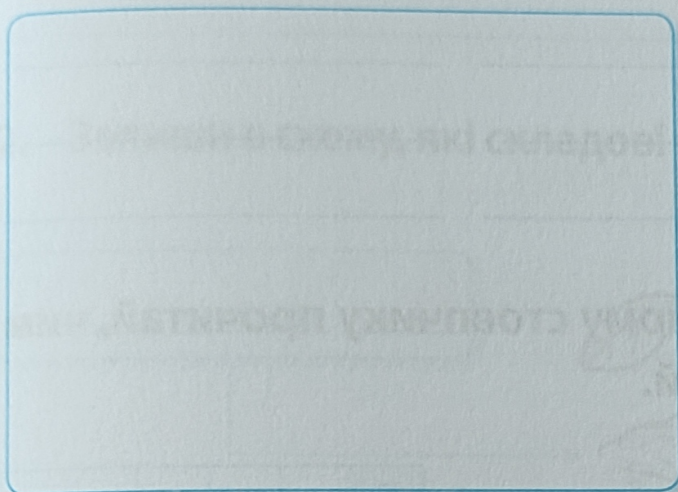
2. Визнач, з яких корисних копалин виготовлені речі, що є в тебе вдома. Заповни таблицю за зразком.

Назва речі	Назви корисних копалин, з яких вона виготовлена
Ванна	Залізна руда

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ. ОЗНАЙОМЛЕННЯ З КОЛЕКЦІЄЮ КОРИСНИХ КОПАЛИН

Обладнання: колекція корисних копалин, лупа, кольорові олівці.

Завдання 1. Розглянь за допомогою лупи запропоновані зразки корисних копалин. Замалюй їх у зошиті та підпиши назви.

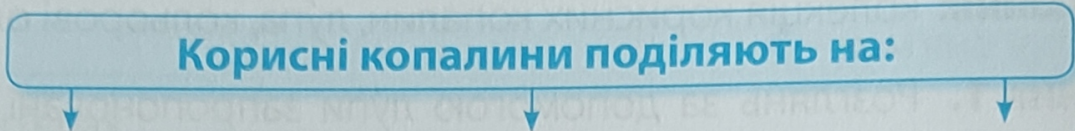

Завдання 2. Склади опис одного зі зразків корисних копалин і заповни таблицю.

Ознаки корисної копалини	Назва корисної копалини
Колір	
Має блиск чи ні	
Прозора чи ні	
Тверда чи пухка	
Чи розчиняється у воді	
Де використовують	

ЯКЕ ЗНАЧЕННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН ДЛЯ ЛЮДИНИ

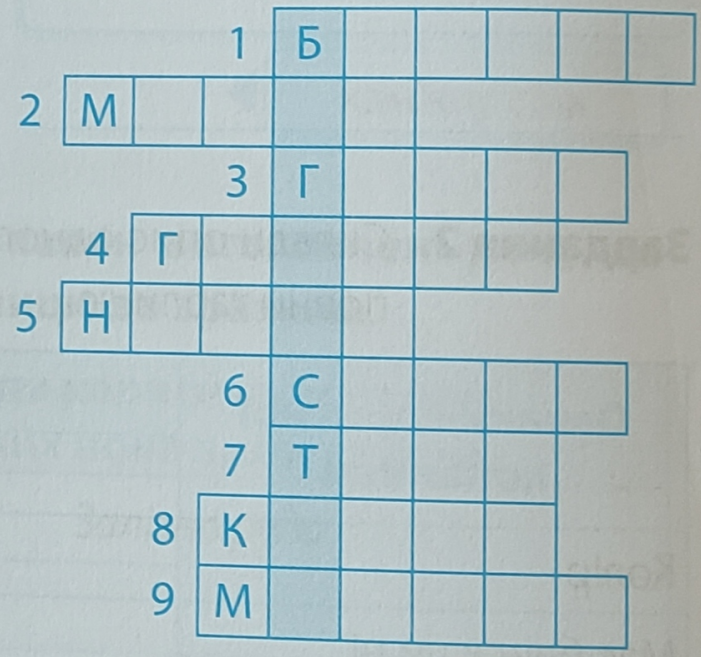
1. Заповни схему.

Наприклад:	Наприклад:	Наприклад:

2. Розгадай кросворд. У виділеному стовпчику прочитай, чим є корисні копалини для людей.

1. Продукт, який виготовляють з нафти.
2. Складова рудних корисних копалин.
3. Корисна копалина, з якої виготовляють цеглу.
4. Корисна копалина, яка має зернисту будову.
5. Рідка горюча корисна копалина.
6. Сплав, який виплавляють із залізної руди у спеціальних печах.
7. Корисна копалина, яку використовують як паливо та як добриво.
8. Одна зі складових граніту.
9. Морська тварина, з черепашок якої утворився вапняк-черепашник.

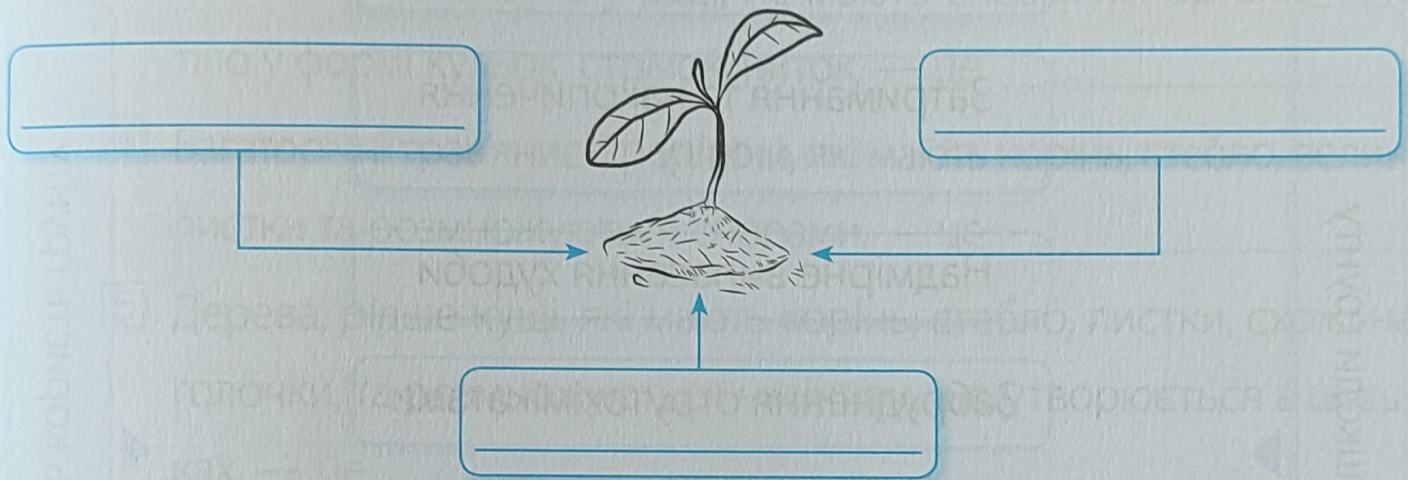

ЧОМУ ҐРУНТ — ВАЖЛИВЕ ТІЛО ПРИРОДИ

1. Запиши відповідь на запитання.

Які речовини входять до складу ґрунту? _____

2. Запиши в схему, які складові ґрунту потрібні для життя рослин.

3. З'єднай лініями.

Верхній пухкий, родючий шар землі, на якому ростуть рослини і де живуть різні організми, — це...

перегній.

Головна властивість ґрунту — це...

ґрунт.

З решток рослин і тварин утворюється...

мінеральні речовини.

З ґрунту корені рослин вбирають у вигляді розчину...

родючість.

ЧОМУ ҐРУНТИ ПОТРЕБУЮТЬ ОХОРОНИ

1. З'єднай лініями.

Що завдає шкоди ґрунту

Сильні вітри суховії

Будівництво доріг, будинків

Правильний обробіток ґрунту

Повені та паводки

Затримання та накопичення
снігу

Надмірне випасання худоби

Забруднення отрутохімікатами

Насадження лісових смуг

Спалювання стерні
та опалого листя

Внесення добрив
для підвищення родючості

Видобування корисних копалин

Забруднення
побутовими відходами

Забруднення нафтопродуктами

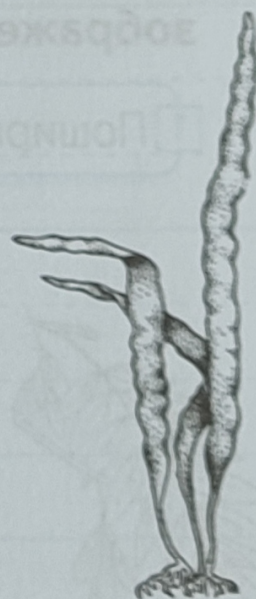
Що приносить користь ґрунту

ЯКІ БУВАЮТЬ РОСЛИНИ

1. Прочитай ознаки рослин і запиши, до яких груп вони належать.

- 1 Трав'янисті рослини, які мають стебло й листки, не мають кореня і квіток, розмножуються спорами — це _____
- 2 Дерева, кущі або трав'янисті рослини, які мають корінь, стебло, листки, квітку, плід і насіння, — це _____
- 3 Рослини, що живуть у воді, не мають справжніх органів, їхнє тіло у формі кульок, стрічок, ниток, — це _____
- 4 Багаторічні трав'янисті рослини, які мають корінь, стебло, великі листки та розмножуються спорами, — це _____
- 5 Дерева, рідше кущі, які мають корінь, стебло, листки, схожі на голочки, та розмножуються насінням, що утворюється в шишках, — це _____

2. На малюнках зображені представники різних груп рослин. Постав у клітинці відповідну цифру (дивись завд. 1).

ЯК РОЗМНОЖУЮТЬСЯ КВІТКОВІ РОСЛИНИ

1. Допиши речення.

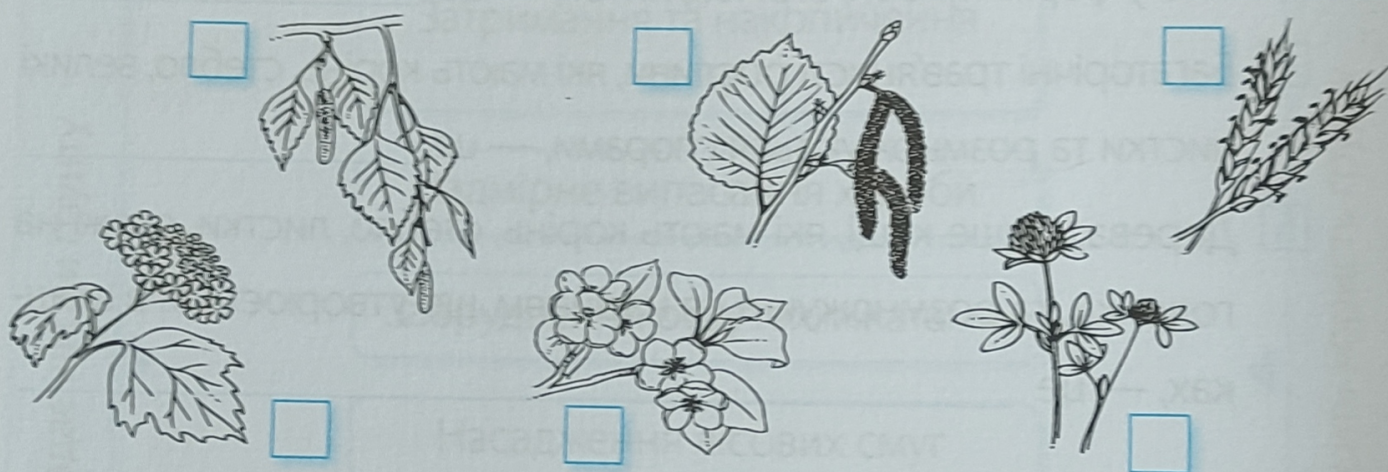
Органом розмноження квіткових рослин є _____

Плід з насінням утворюється з квітки після _____

2. Познач відповідними цифрами, як запилюються зображені квіткові рослини.

1 Запилюються комахами.

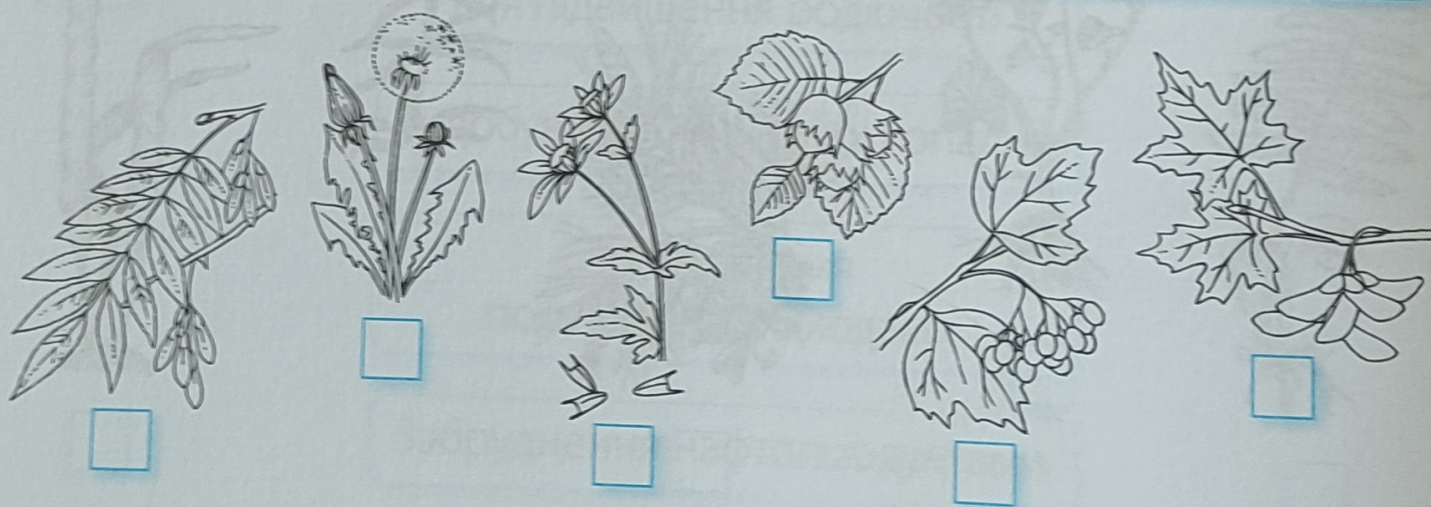
2 Запилюються вітром.

3. Познач відповідними цифрами, як поширюються плоди зображених квіткових рослин.

1 Поширюються тваринами.

2 Поширюються вітром.

ЯКІ УМОВИ ПОТРІБНІ ДЛЯ РОЗВИТКУ РОСЛИН

1. Допиши речення.

Навколишнє природне середовище — це _____

Тілами навколишнього природного середовища є: *повітря*,

2. Упиши в таблицю результати дослідів з визначення умов росту й розвитку рослин (с. 133 у підручнику). Запиши висновок про те, що потрібно рослинам для росту й розвитку.

№	Умови дослідів	Результати дослідів
1.	Світло, вода, тепло, повітря, мінеральні речовини.	
2.	Вода, повітря, тепло, мінеральні речовини.	
3.	Світло, тепло, повітря, мінеральні речовини.	
4.	Світло, тепло, повітря, вода.	

Висновок. _____

ЯК ВИРОСТИТИ НОВУ РОСЛИНУ БЕЗ НАСІННЯ

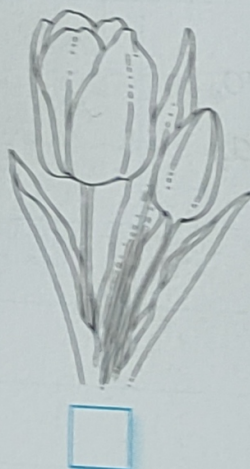
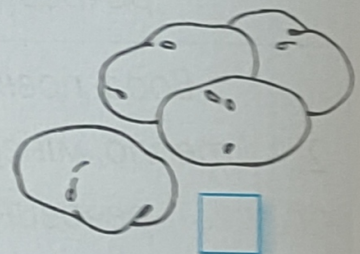
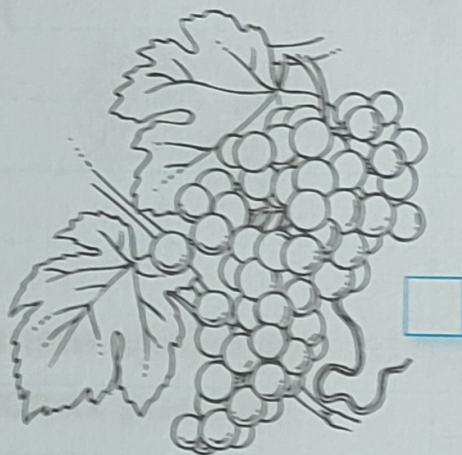
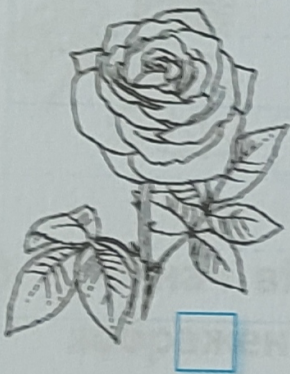
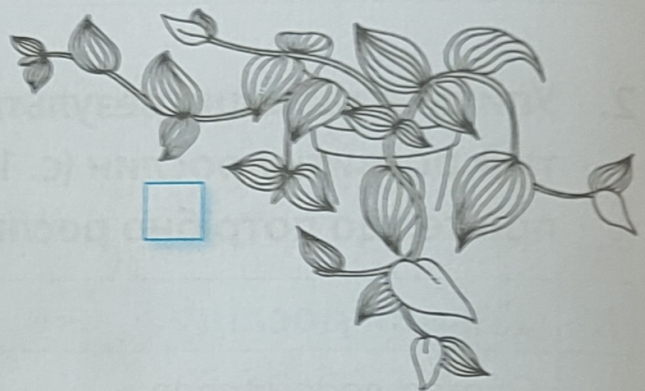
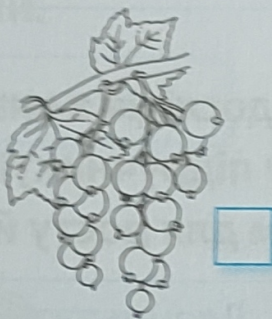
1. Познач відповідними буквами, як розмножуються рослини, зображені на малюнках.

Ц Цибулинами

Б Бульбами

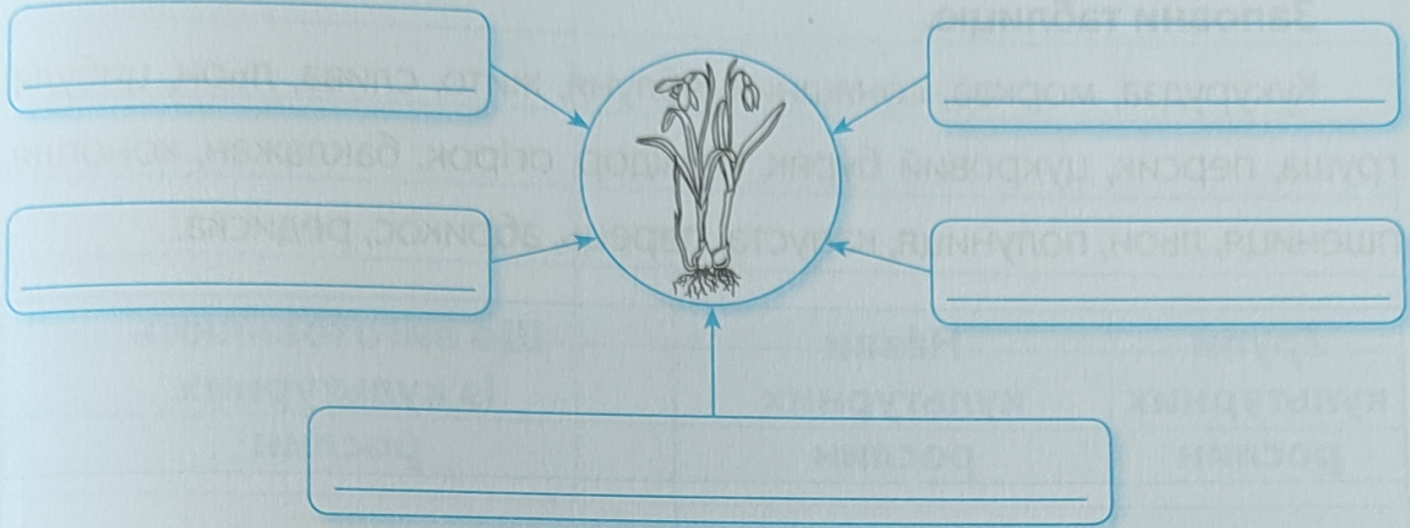
К Кореневищем

Ж Живцями

ПРИСТОСУВАННЯ КВІТКОВИХ РОСЛИН ДО РІЗНИХ УМОВ ЖИТТЯ

1. Упиши в схему умови, необхідні для життя рослин.

2. З'єднай лініями.

Конюшина:
листки невеликі, зелені
або світло-зелені

Тіньовитривала
рослина

Калюжниця:
листки великі,
коріння коротке

Світлолюбна
рослина

Конвалія:
листки великі
й темно-зелені

Вологолюбна
рослина

Очиток:
листки товсті та м'ясисті,
із запасом води

Посухостійка
рослина

РІЗНОМАНІТНІСТЬ КУЛЬТУРНИХ РОСЛИНИ. ЗНАЧЕННЯ РОСЛИН

1. Розподіли на групи перелічені назви культурних рослин.
Заповни таблицю.

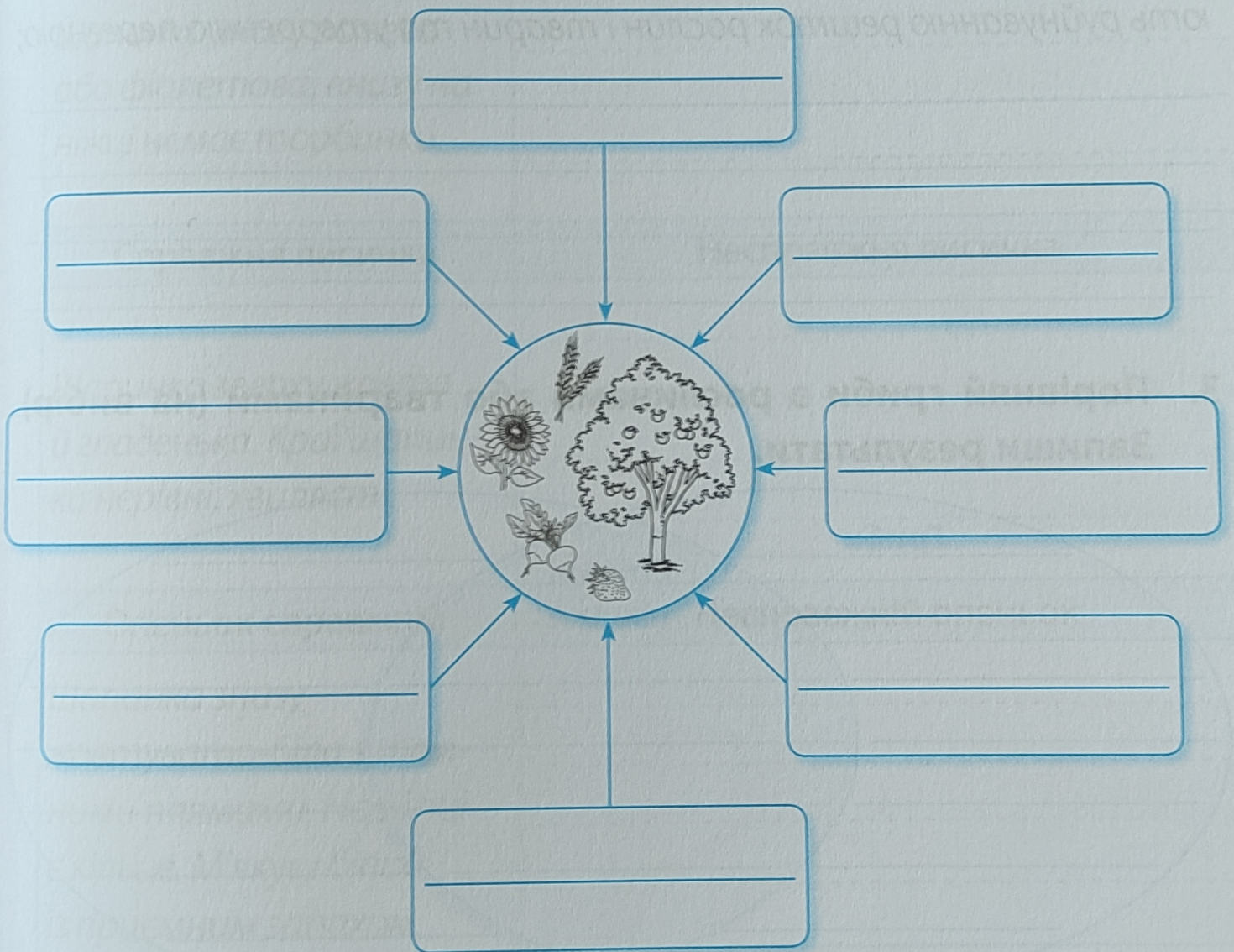
Кукурудза, морква, соняшник, яблуна, жито, слива, льон, цибуля, груша, персик, цукровий буряк, помідор, огірок, баклажан, конопля, пшениця, льон, полуниця, капуста, перець, абрикос, редиска.

Групи культурних рослин	Назви культурних рослин	Що виготовляють із культурних рослин
Зернові культури		
Технічні культури		
Овочеві культури		
Флодово-ягідні культури		

2. Довідайся, де батьківщина культурних рослин, які вирощують у твоєму рідному краї. Заповни таблицю.

Назва рослини	Батьківщина культурної рослини

3. Упиши в схему, що люди отримують від рослин.

ЯКЕ ЗНАЧЕННЯ ГРИБІВ ДЛЯ ПРИРОДИ

1. Запиши відповіді на запитання.

Чому гриби належать до живої природи? _____

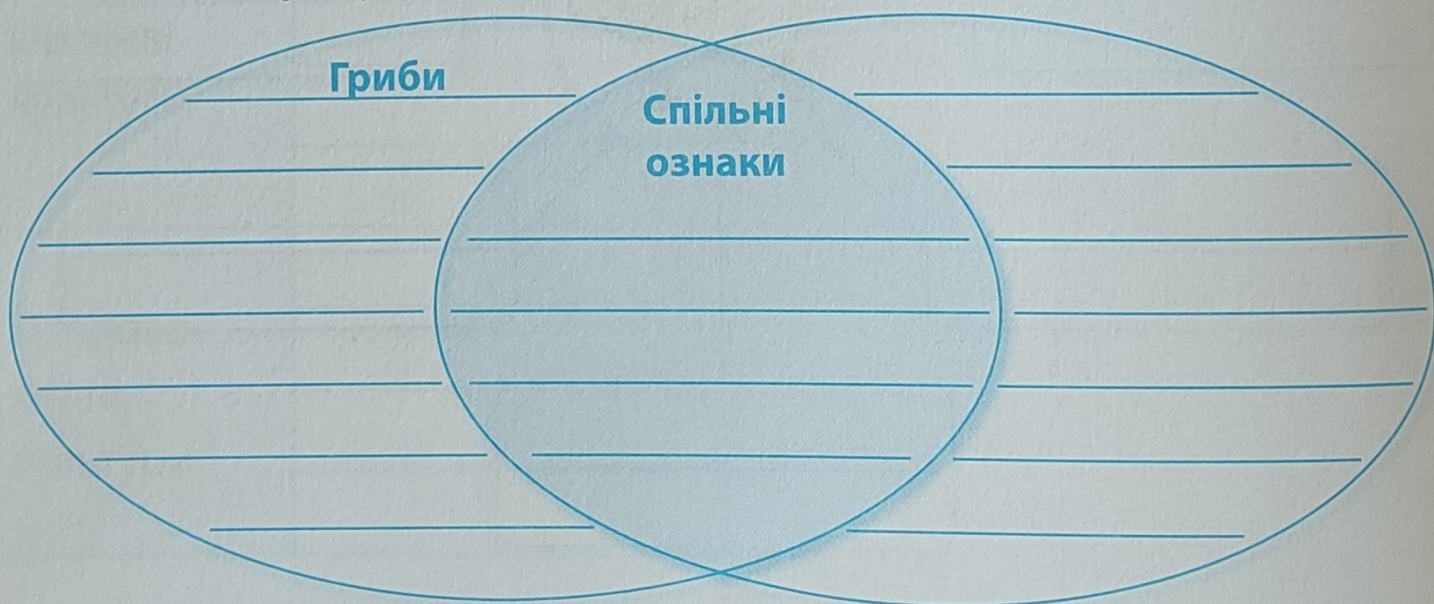
Чим живляться гриби? _____

З яких частин складається тіло шапинкового гриба? _____

2. Допиши речення.

У природі й житті людини гриби мають таке значення: *сприяють руйнуванню решток рослин і тварин та утворенню перегною;*

3. Порівняй гриби з рослинами або тваринами (на вибір). Запиши результати.

ЯКІ ГРИБИ ЇСТІВНІ, А ЯКІ — ОТРУЙНІ

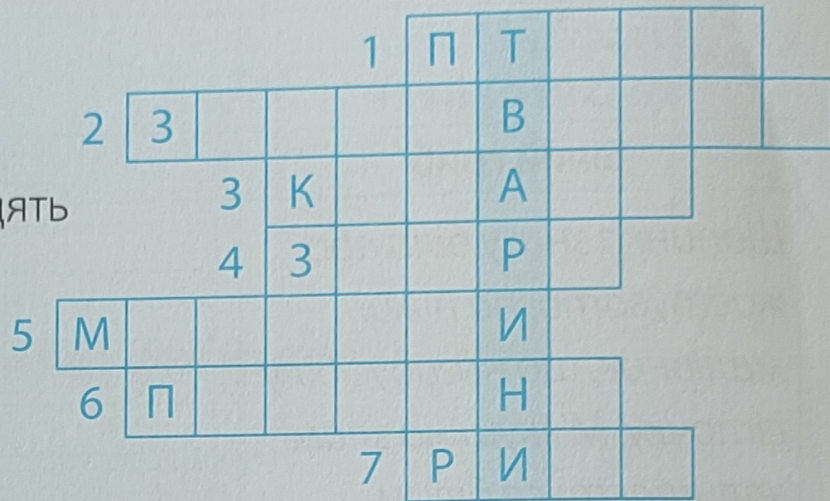
1. Запиши в таблицю ознаки, якими отруйні гриби відрізняються від їстівних, на які схожі.

Отруйні гриби та їхні ознаки	Їстівні гриби та їхні ознаки
Білий гриб	Гірчак
Шапинка знизу біла або жовтувата, на ніжці малюнок, що нагадує білу сіточку. М'якуш на зламі залишається білим.	
Печериця	Бліда поганка
Шапинка знизу рожева або фіолетова, внизу на ніжці немає торбинки.	
Справжня лисичка	Несправжня лисичка
Шапинка зверху жовта й гладенька. Краї шапинки нерівні, хвилясті.	
Опеньок справжній	Несправжній опеньок
Шапинка знизу жовтувато-біла з темними плямами. На ніжці є кільце. М'якуш білий із приємним запахом.	

РІЗНОМАНІТНИЙ СВІТ ТВАРИН

1. Розгадай кросворд «Тварини».

1. Тварини, тіло яких укрите пір'ям.
2. Група тварин, які частину життя проводять на суші, а частину — у воді.
3. Група тварин, у яких є шість ніг.
4. Тварини, тіло яких укрите шерстю.
5. Група тварин з м'яким тілом, яке захищене черепашкою.
6. Тварини, тіло яких укрите сухими лусочками.
7. Тварини, що живуть у водоймах і вкриті слизькою лускою.

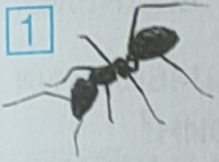

2. Заповни таблицю.

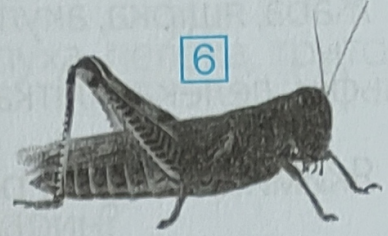
Групи тварин	Представники
Черви	
Молюски	
Ракоподібні	
Павукоподібні	
Комахи	
Риби	
Земноводні	
Плазуни	
Птахи	
Звірі	

КОМАХИ

1. Розгадай кросворд. У виділеному стовпчику прочитай, до якої групи належать ці тварини.

6

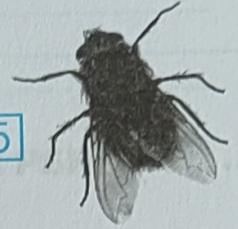

1	М						
2		Б					
3		Д					
4		К					
5		М					
6		К					

2

5

3

4

2. Порівняй зображених вище комах і заповни таблицю.

Спільні ознаки	Відмінні ознаки

3. Обведи «зайву» тварину. Усно поясни свій вибір.

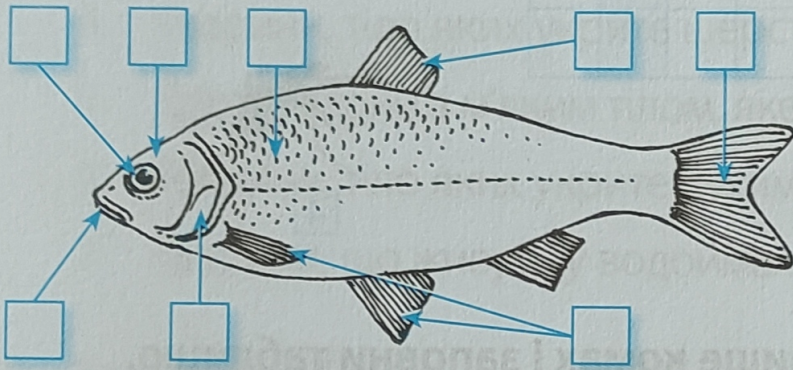
РИБИ

1. Підкресли назви риб і запиши відповідь на запитання.

Жаба, ящірка, акула, щука, видра, окунь, краснопірка, товстолобик, дельфін, лелека, плітка, короп, сазан, кит, дятел.

Якими ознаками риби відрізняються від інших тварин? _____

2. Познач на малюнку будову риби.

- 1 Голова.
- 2 Зяброва кришка.
- 3 Рот.
- 4 Очі.
- 5 Луска.
- 6 Хвостовий плавець.
- 7 Спинний плавець.
- 8 Бічні плавці.

3. Запиши відповіді на запитання.

Як риби пристосувалися до життя у воді? _____

Яке значення риб у природі? _____

Яке значення риб у житті людини? _____

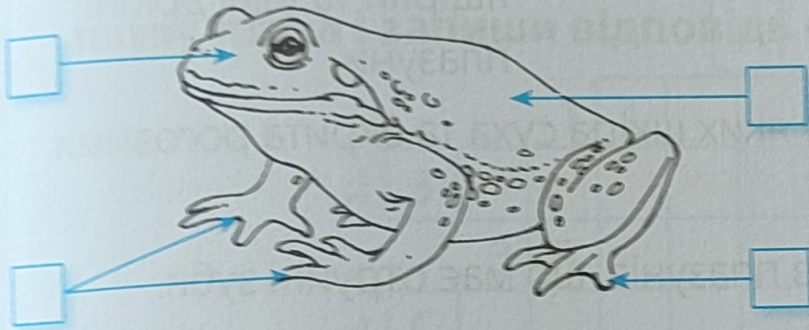
ЗЕМНОВОДНІ

1. Підкресли назви земноводних і запиши відповідь на запитання.

Саламандра, жаба, дельфін, видра, окунь, ропуха, лелека, тритон, короп, кит, квакша, ящірка, гадюка, крокодил.

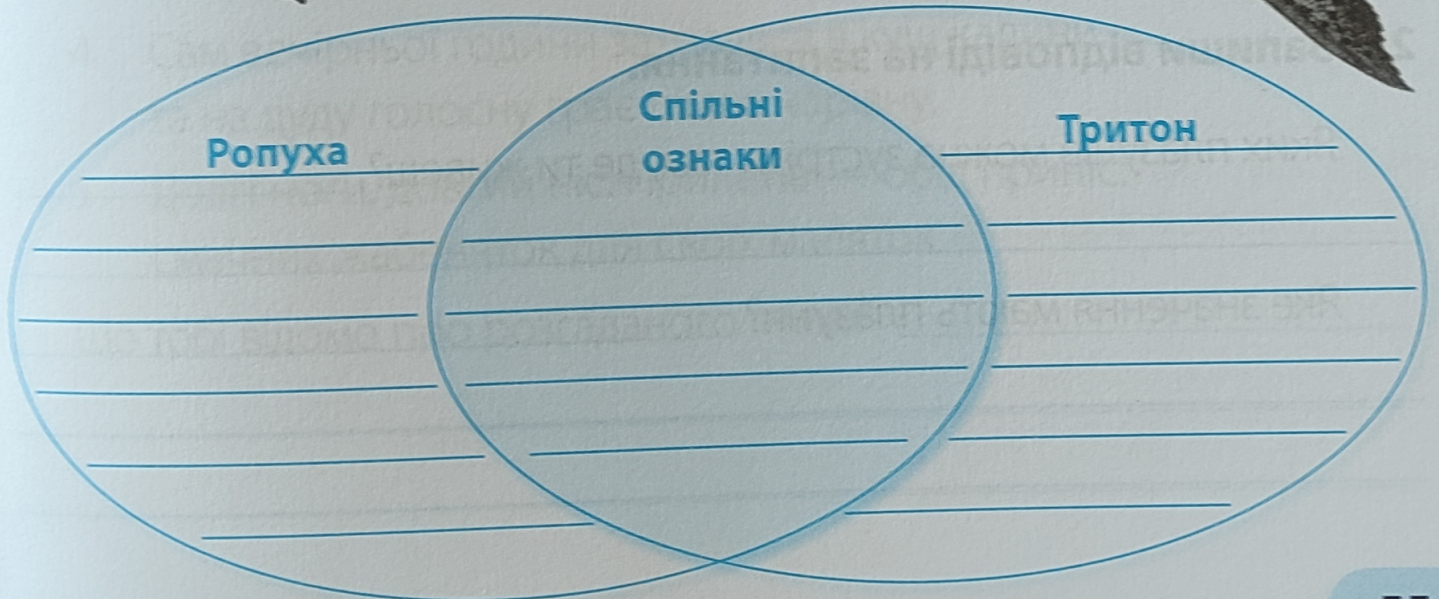
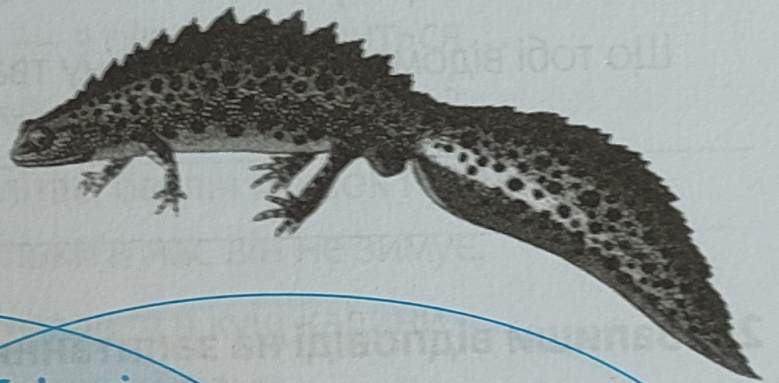
Які ознаки є спільними для обраних тобою тварин? _____

2. Познач на малюнку будову жаби.

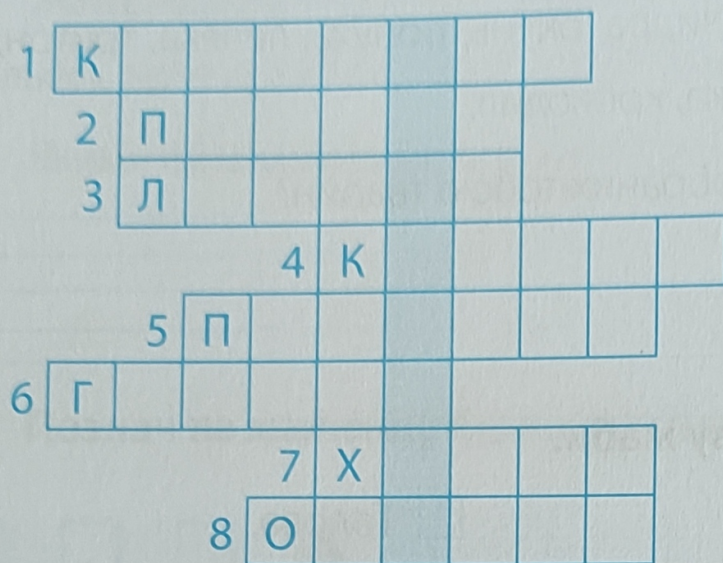

- 1 Голова.
- 2 Тулуб.
- 3 Передні кінцівки.
- 4 Задні кінцівки.

3. Скориставшись малюнками, порівняй ропуху і тритона та заповни схему.

1. Розгадай кросворд. У виділеному стовпчику прочитай назву тварини і запиши відповідь на запитання.

1. Великий хижий плазун, який живе у воді.
2. Захисне пристосування, яке мають усі черепахи.
3. Органи дихання плазунів.
4. Їжа, якою живляться ящірки та інші дрібні плазуни.

5. Назва групи тварин, у яких шкіра суха та вкрита роговими лусками.
6. Один із представників плазунів, що має отруйні зуби.
7. Одна з частин тіла, яку мають усі плазуни.
8. Речовина, яку деякі змії впорскують у здобич, коли кусають свою жертву.

Що тобі відомо про розгадану тварину? _____

2. Запиши відповіді на запитання.

Яких плазунів можна зустріти там, де ти живеш? _____

Яке значення мають плазуни? _____

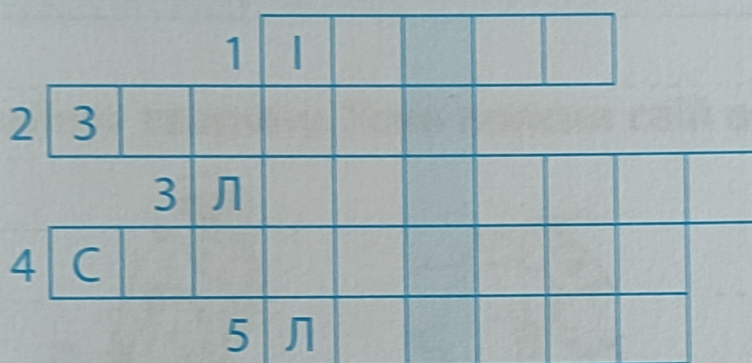
ПТАХИ

1. Підкресли назви птахів і запиши відповідь на запитання.

Горобець, муха, сорока, дельфін, грак, ластівка, соловейко, хрущ, камбала, шпак, дятел, синиця, черепаха, журавель, лелека, сонечко, тритон, сойка, сова, голуб, яструб, метелик.

Які ознаки об'єднують обраних тобою тварин? _____

2. Розгадай кросворд. У виділеному стовпчику прочитай назву птаха і запиши відповідь на запитання.

1. Хто сердитий спозаранку на подвір'ї біля ганку?
Ой булди, булди, булдик, — з півнем свариться...
2. Хто гнізда свого не має, яйця іншим підкладає?
3. Швидко скрізь цей птах літає, безліч мошок поїдає,
за вікном гніздо будує, тільки в нас він не зимує.
4. Сам вечірньої години заховався в кущ калини,
та на дуду голосну грає пісню чарівну.
5. Довгі ноги, довгий ніс. Прилетів — обід приніс:
смачних жабеняток для своїх маляток.

Що тобі відомо про розгаданого птаха? _____

ЗВІРІ, АБО ССАВЦІ

1. Підкресли назви звірів і запиши відповідь на запитання.

Синиця, морж, кріт, дельфін, грак, короп, муха, летюча миша, кит, верблюд, камбала, їжак, лось, заєць, коник зелений, тюлень, вовк, олень, білка, дятел, землерийка, ящірка.

Які істотні ознаки звірів? _____

2. Заповни таблицю.

Звірі	Особливості форми та будови тіла
Які живуть у воді	----- -----
Які живуть на суходолі	----- -----
Які літають	----- -----
Які живуть у ґрунті	----- -----

3. Запиши відповідь на запитання.

Чому звірів ще називають ссавцями? _____

ХТО ЧИМ ЖИВИТЬСЯ

1. Доповни схему.

Тварини за способом живлення бувають:

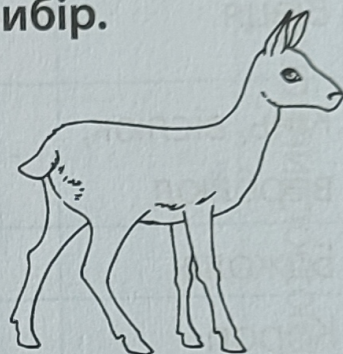
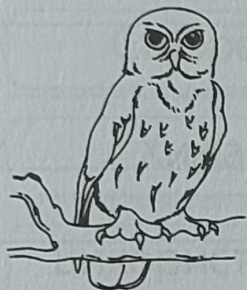
Рослиноїдні,
які живляться
рослинами.

Наприклад:

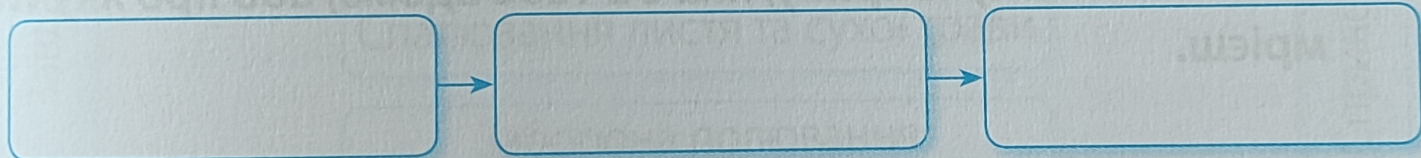
Наприклад:

Наприклад:

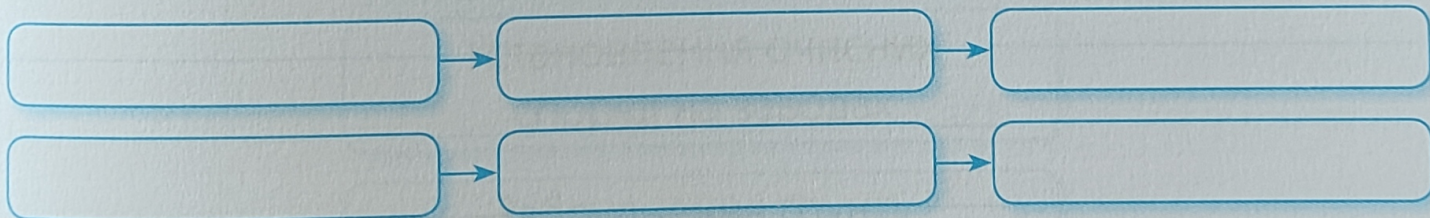
2. Обведи «зайву» тварину. Усно поясни свій вибір.

3. Склади схему ланцюга живлення, використовуючи такі назви організмів: гусениця, зозуля, дерево з листками.

4. Склади схеми ланцюгів живлення організмів своєї місцевості влітку і взимку. Порівняй їх.

ЯК З'ЯВИЛИСЯ СВІЙСЬКІ ТВАРИНИ

1. Заповни таблицю за зразком.

Назва свійської тварини	Яку користь приносять свійські тварини
Качка, гуска, індик, курка	Дують м'ясо, яйця, пух та пір'я.
Кріль	
Корова	
Свиня	
Вівця	
Кінь, віслук, верблюд	
Бджола	
Короп	
Собака	

2. Опиши свійську тварину, яка є в тебе вдома, або про яку ти мрієш.

ЧОМУ РОСЛИНИ І ТВАРИНИ ПОТРЕБУЮТЬ ОХОРОНИ

1. З'єднай лініями.

Завдає шкоди рослинному і тваринному світу

Вирубування лісів

Створення Червоної книги

Осушення боліт

Розорювання степів

Насадження лісів

Забруднення водойм

Дотримання правил поведінки в природі

Створення заповідників

Хижацьке полювання

Використання отрутохімікатів

Дотримання законів про охорону тварин

Спалювання листя та сухої трави

Заборона полювання на рідкісних тварин

Забруднення повітря

Установлення очисних споруд на заводах

Забруднення ґрунту

Сприяє збереженню рослинного і тваринного світу

РОЗДІЛ 1. Я І МОЄ ОТОЧЕННЯ.....	3
Разом ми сильніші.....	3
Як люди взаємодіють у спільноті.....	5
Як знайти друзів.....	6
Які в дітей права та обов'язки.....	8
Чи всі люди рівні. Що таке справедливість.....	10
Чому людині потрібен особистий простір.....	11
Що об'єднує людей у суспільні групи.....	12
Чи здатні люди змінювати суспільство.....	13
Чому сім'я — найголовніше в нашому житті.....	14
Що я знаю про історію свого роду.....	16
Традиції моєї сім'ї.....	18
Що таке сімейний добробут.....	19
Як досягти мети.....	20
РОЗДІЛ 2. Я І ПРИРОДА.....	22
Як провести спостереження.....	22
Як провести експеримент.....	24
Як провести вимірювання.....	25
Якими бувають явища природи.....	26
Які тіла нас оточують і з чого вони складаються.....	27
Де ховається вода.....	29
Які властивості має вода.....	30
Які речовини розчиняються у воді.....	31
Чому вода потребує охорони.....	32
Яка роль повітря у природі.....	34
Які властивості має повітря.....	35
Чому повітря потребує охорони.....	36
Що таке гірські породи.....	37
Як добувають корисні копалини.....	38
Практичне завдання. Ознайомлення з колекцією корисних копалин.....	39
Яке значення корисних копалин для людини.....	40